

เยาวชนกับความเข้าใจต่อกฎหมายยาเสพติดและนโยบายกัญชาเสรี ภายใต้การเปลี่ยนผ่านนโยบายรัฐ กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

An examination of youth perspectives on drug legislation and cannabis legalization policies amidst state policy transitions: A case study of Phitsanulok Province

วสันต์ ปวนปันวงศ์^{1*}
Wasan Pounpunwong^{1*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาระดับความเข้าใจของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 และนโยบายกัญชาเสรี ภายหลังการเปลี่ยนผ่านนโยบายของรัฐ รวมถึงทัศนคติและประสบการณ์ในการพบเห็นการใช้กัญชาในชีวิตประจำวัน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 440 คน ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกทั้งหมด 9 อำเภอ คัดเลือกด้วยการสุ่มแบบง่ายและเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนมีระดับการรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้เพื่อการแพทย์และการปราบปรามผู้ค้า แต่ยังขาดความเข้าใจในประเด็นเชิงเทคนิค ทัศนคติของเยาวชนสะท้อนการตระหนักถึงอันตรายจากกัญชา เช่น การนำไปสู่การใช้สารเสพติดอื่น และการก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง ขณะที่ประสบการณ์ของเยาวชนต่อการพบเห็นกัญชาในชีวิตประจำวันมีแนวโน้มสูง โดยเฉพาะในสื่อออนไลน์ โรงเรียน และชุมชน ข้อค้นพบที่สำคัญคือ แม้สัดส่วนของเยาวชนที่เคยใช้กัญชาจะอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 5) แต่การพบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชาในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับสูง ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเลียนแบบและการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนในอนาคต ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) รัฐควรเร่งพัฒนาระบบการสื่อสารนโยบายและกฎหมายที่เข้าถึงเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรมีมาตรการควบคุมการเข้าถึงกัญชาของเยาวชนในเชิงพื้นที่อย่างเข้มงวด สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ ผลวิจัยอาจมีส่วนช่วยในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ในสถานศึกษา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คำสำคัญ: เยาวชน นโยบายยาเสพติด กัญชาเสรี การนำนโยบายไปปฏิบัติ การบริการสาธารณะ

Abstract

This study examines the level of understanding among youth in Phitsanulok Province regarding the Narcotics Code B.E. 2564 (2021) and Thailand's cannabis liberalization policy following the state's policy transition, as well as their attitudes toward and experiences with cannabis use in daily life. Employing a quantitative research design, the study surveyed 440 upper secondary school students across nine districts of Phitsanulok Province, selected through simple random and accidental sampling. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using descriptive statistics. The findings reveal that youth demonstrated moderate to high levels of awareness about the narcotics laws, particularly concerning the use of cannabis for medical purposes and the prioritization of targeting dealers rather than users, though gaps remain in technical legal understanding. Their attitudes reflected awareness of

¹ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรสุคนธ์

¹ Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: wasan.po@psru.ac.th

cannabis-related harms, such as progression to other drugs and risk-inducing behaviors. At the same time, their experiences of encountering cannabis in daily life were notably high, especially through online media, schools, and communities. Importantly, while the proportion of youth who had personally used cannabis was relatively low (5%), the high level of exposure to cannabis use increases the risk of imitation and distorted perceptions in the future. Policy recommendations include: (1) strengthening effective communication systems to ensure that cannabis-related laws and policies reach youth clearly and accurately, and (2) enforcing strict spatial measures to control youth access to cannabis. For practical application, the research findings may contribute to the development of school-based learning curricula and the establishment of collaborative networks among parents, schools, and communities to address the issue.

Keywords: youth, drug policy, cannabis legalization, policy implementation, public service

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายเกี่ยวกับกัญชากลายเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ หลายประเทศได้ปรับเปลี่ยนสถานะของกัญชาจากยาเสพติดที่ผิดกฎหมายไปสู่การเป็นพืชเศรษฐกิจหรือสมุนไพรเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และนันทนาการ โดยประเทศอย่างแคนาดา ออสเตรเลีย จอร์เจีย และแอฟริกาใต้ได้อนุญาตให้ใช้กัญชาอย่างเสรี ในขณะที่บางรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย ได้กำหนดให้การใช้กัญชาอยู่ภายใต้กรอบควบคุมแบบมีเงื่อนไข ส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมกัญชาที่มีมูลค่ามากกว่า 5,100 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2018 และยังคงคาดว่าจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Thai PBS, 2022) อย่างไรก็ตาม บทเรียนจากหลายประเทศสะท้อนให้เห็นว่า แม้กัญชาจะมีศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจและการแพทย์ แต่หากขาดระบบการควบคุมที่รัดกุม ก็อาจนำไปสู่ปัญหาทางสุขภาพ จริยธรรม และสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบางและอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางพฤติกรรม (Bangkok Biz News, 2020; Thai Post, 2022)

ในกรณีของประเทศไทย จุดเปลี่ยนที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อพรรคภูมิใจไทยได้เสนอให้นำกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดและผลักดันให้เป็นพืชเศรษฐกิจ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลผสมหลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2019) (Bhumjaithai Party, 2019) นำไปสู่การปลดกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดประเภท 5 อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2564 ทว่าการดำเนินนโยบายกัญชาเสรีในช่วงเวลาดังกล่าวกลับเผชิญเสียงวิพากษ์จากหลายฝ่าย โดยเฉพาะประเด็นการเข้าถึงของเยาวชน (Autsanangkornchai et al., 2023) การใช้กัญชาในเชิงนันทนาการ และการโฆษณาเชิงพาณิชย์ที่ปราศจากมาตรการควบคุม ส่งผลให้เกิดภาวะ “สุญญากาศทางนโยบาย” ซึ่งก่อให้เกิดความเสี่ยงทางสุขภาพในกลุ่มเด็กและเยาวชน (Phankaew, 2022).

ข้อมูลจากศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่าอัตราการใช้กัญชาแบบสูบในกลุ่มเยาวชนอายุ 18-19 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1-2 ในปี 2563 (ค.ศ. 2020) เป็นร้อยละ 9.7 ในปี 2565 (ค.ศ. 2022) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการใช้กัญชาเพื่อนันทนาการที่ขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญ (Lertbumrungchai, 2023) การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นความผันผวนอย่างชัดเจน โดยช่วงก่อนการประกาศนโยบายกัญชาเสรี อัตราการใช้ยังคงอยู่ในระดับต่ำและค่อนข้างคงที่ แต่ภายหลังการปลดล็อกกัญชาจากบัญชียาเสพติด กลับพบว่ามี การเพิ่มขึ้นของอัตราการใช้ที่ก้าวกระโดดในเวลาอันสั้น ปรากฏการณ์นี้สะท้อนผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เน้นมิติทางเศรษฐกิจและการแพทย์ แต่กลับเปิดพื้นที่ให้เกิดการตีความและการใช้กัญชาในเชิงนันทนาการของเยาวชนเพิ่มขึ้น ซึ่งหากไม่มีมาตรการควบคุมและการสื่อสารเชิงนโยบายที่เพียงพอ ย่อมส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมการใช้กัญชาในระยะยาวของสังคมไทย ในบริบทพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลกและสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 6 ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของปัญหากัญชาในหมู่เยาวชน

ภายหลังนโยบายกัญชาเสรี โดยพบว่าผู้มีผู้เข้ารับการบำบัดกัญชาที่โรงพยาบาลพุทธชินราชและโรงพยาบาลจิตเวช พิษณุโลกเพิ่มสูงขึ้น ทั้งในกลุ่มผู้ป่วยทั่วไปและผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นเยาวชน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความเปราะบางของมาตรการป้องกันในพื้นที่และการเข้าถึงกัญชาในเชิงนันทนาการที่ง่ายขึ้น ขณะเดียวกัน องค์กรภาคประชาสังคมและเครือข่ายเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกก็ได้แสดงความกังวลต่อสถานการณ์ โดยเฉพาะในเขตเมืองที่เยาวชนสามารถเข้าถึงกัญชาได้โดยสะดวก ไม่ว่าจะเป็นการซื้อโดยตรง การบริโภคอาหารที่มีส่วนผสมของกัญชา หรือการได้รับอิทธิพลจากโฆษณาบนสื่อสังคมออนไลน์ (Pounpunwong, 2024) สถานการณ์นี้จึงสะท้อนว่าจังหวัดพิษณุโลกกำลังเผชิญกับความเสี่ยงอย่างจริงจังจากปัญหากัญชาเสรีในหมู่เยาวชน ซึ่งต้องการมาตรการเชิงป้องกัน การกำกับดูแล และกลไกสื่อสารเชิงนโยบายที่เข้มข้นยิ่งขึ้น

ด้วยผลกระทบที่เกิดขึ้นรัฐบาลได้ปรับทิศทางนโยบายอีกครั้ง โดยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2568 (ค.ศ. 2025) คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติกัญชา กัญชง พ.ศ. ... ซึ่งมีสาระสำคัญในการยกเลิกประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2565 และกำหนดให้เฉพาะ “ช่อดอกกัญชา” เป็นสมุนไพรควบคุม การศึกษา วิจัย การแปรรูป หรือการจำหน่ายต้องขอใบอนุญาตตามมาตรา 46 พร้อมทั้งต้องปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานแหล่งเพาะปลูกที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกำหนด นอกจากนี้ ยังมีการห้ามจำหน่ายกัญชาในร้านทั่วไป ยกเว้นสถานพยาบาลหรือผู้ได้รับอนุญาตโดยตรง ห้ามโฆษณาทุกรูปแบบ และห้ามจำหน่ายในพื้นที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สวนสาธารณะ หอพัก หรือผ่านช่องทางออนไลน์และตู้ขายอัตโนมัติ ซึ่งนับเป็นการกลับเข้าสู่กรอบการควบคุมที่เข้มงวดเพื่อจัดการกับผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจากนโยบายกัญชาเสรี (Consumer Council, 2025)

จากบริบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาประเด็นเยาวชนกับความเข้าใจต่อกฎหมายยาเสพติดและนโยบายกัญชาเสรี โดยมุ่งเน้นศึกษาผลกระทบภายหลังการปลดล็อกกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดในปี พ.ศ. 2564 ภายใต้บริบทของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทั้งความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และระดับการเข้าถึงข้อมูลของเยาวชน การศึกษาในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการรับรู้ของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 (2) ศึกษาทัศนคติของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อประเด็นนโยบายกัญชาเสรีและผลกระทบภายหลังการเปลี่ยนแปลงนโยบาย และ (3) สำรวจประสบการณ์ของเยาวชนในการพบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชาในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้จึงไม่เพียงมุ่งวิเคราะห์ระดับความรู้และความเข้าใจของเยาวชน แต่ยังเน้นสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เยาวชนกำลังเผชิญ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายป้องกันที่เหมาะสม รวมถึงเสนอแนวทางในการสื่อสารนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพต่อกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของสังคมไทย

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (รหัสโครงการ PSRU-EC 2023/046 วันที่ 5 ธันวาคม 2566)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งชายและหญิง ในพื้นที่ 9 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก รวม 37 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 13,697 คน
2. การกำหนดขนาดและการสุ่ม คำนวณด้วยสูตรทราโรว์ ยามาเน (Louangrath, 2017) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวน 400 คน และเพิ่มอีกร้อยละ 10 เพื่อป้องกันข้อมูลสูญหาย รวมเป็น 440 คน วิธีการสุ่มใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) ได้แก่ สุ่มแบบโควตาตาม

สัดส่วนของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน สุ่มแบบง่ายจากรายชื่อภายในโรงเรียน และในบางกรณีใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) โดยมีเกณฑ์คือ เยาวชนอายุ 15-18 ปี

3. เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสอบถามเชิงสำรวจจำนวน 440 ชุด ประกอบด้วยคำถามแบบเลือกตอบ (check list) และคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐาน การรับรู้ต่อกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ทักษะต่อัญชาเสรี และประสบการณ์พบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชา

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ผลการประเมินพบว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสมสูง การทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) พบว่า หัวข้อการรับรู้ เท่ากับ 0.92 ทักษะ เท่ากับ 0.91 และประสบการณ์ เท่ากับ 0.75 เมื่อรวมทั้งฉบับเฉลี่ย เท่ากับ 0.84 จัดอยู่ในระดับความน่าเชื่อถือสูง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

Table 1 Overview of survey participants.

No.	category	information	number (n)	percentage (%)
1	gender	male	224	50.91
		female	198	45
		LGBTQ+	18	4.09
		total	440	100
2	age	15 years	9	2.05
		16 years	139	31.59
		17 years	153	34.77
		18 years	122	27.73
		19 years	17	3.86
		total	440	100
3	educational level	Secondary 4 (Grade 10 / M.4)	145	32.95
		Secondary 5 (Grade 11 / M.5)	155	35.23
		Secondary 6 (Grade 12 / M.6)	140	31.82
		total	440	100

จาก (Table 1) เมื่อพิจารณาด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 224 คน (ร้อยละ 50.91) รองลงมาคือเพศหญิงจำนวน 198 คน (ร้อยละ 45.00) และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) จำนวน 18 คน (ร้อยละ 4.09) ในด้านอายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัย 16-18 ปี

โดยพบว่า กลุ่มอายุ 17 ปีมีจำนวนมากที่สุดคือ 153 คน (ร้อยละ 34.77) รองลงมาคือกลุ่มอายุ 16 ปีจำนวน 139 คน (ร้อยละ 31.59) และกลุ่มอายุ 18 ปีจำนวน 122 คน (ร้อยละ 27.73) ขณะที่กลุ่มอายุ 19 ปีและ 15 ปีมีจำนวนน้อยที่สุดคือ 17 คน (ร้อยละ 3.86) และ 9 คน (ร้อยละ 2.05) ตามลำดับ สำหรับระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 155 คน (ร้อยละ 35.23) รองลงมาคือมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 145 คน (ร้อยละ 32.95) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 140 คน (ร้อยละ 31.82)

2. การรับรู้ของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564

Table 2 Number and percentage of youth in Phitsanulok Province who possess knowledge of the Narcotics Code B.E. 2564 (2021).

No.	question on legal awareness	aware (n)	percentage (%)	not aware (n)	percentage (%)
1	are you aware that Thailand currently enforces two new narcotics-related laws: the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) and the Narcotics Case Procedure Act (No. 2), B.E. 2564 (2021)?	261	59.3	179	40.7
2	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) contains 186 sections?	202	45.9	238	54.1
3	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) is divided into three parts: (1) prevention, suppression, and control of narcotics, (2) treatment and social rehabilitation of drug addicts, and (3) penalties?	281	63.9	159	36.1
4	are you aware that the Narcotics Case Procedure Act (No. 2), B.E. 2564 (2021) has 10 sections?	210	47.7	230	52.3
5	are you aware that the main agency responsible for narcotics policy is the Office of the Narcotics Control Board (ONCB)?	264	60.0	176	40.0
6	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) allows the production, import, export, sale, or possession of narcotics for medical purposes?	302	68.6	138	31.4

Table 2 Number and percentage of youth in Phitsanulok Province who possess knowledge of the Narcotics Code B.E. 2564 (2021) (continue).

No.	question on legal awareness	aware (n)	percentage (%)	not aware (n)	percentage (%)
7	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) shifts the criterion for narcotics cases from a quantity-based measure to an assessment of the circumstances of possession?	241	54.8	199	45.2
8	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) revises penalties to be more proportionate to the nature of the offense, as opposed to previously excessive punishments?	205	46.6	235	53.4
9	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) adopts the perspective of “viewing drug users as patients” rather than criminals?	239	54.3	201	45.7
10	are you aware that the Narcotics Code, B.E. 2564 (2021) primarily targets the suppression of drug dealers and trafficking networks?	285	64.8	155	35.2

จาก (Table 2) ผลการสำรวจพบว่า เยาวชนส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้ในประเด็นภาพรวมของกฎหมายค่อนข้างดี โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักการใหม่ของกฎหมาย เช่น การรับรู้กฎหมายฉบับใหม่แบ่งออกเป็น 3 ภาคหลัก ได้แก่ การปราบปรามยาเสพติด การบำบัดรักษา และบทกำหนดโทษ (ร้อยละ 63.9) และการรับรู้กฎหมายเปิดโอกาสให้สามารถให้ยาเสพติดเพื่อวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ได้ (ร้อยละ 68.6) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มเยาวชนเริ่มเข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เน้นการให้ยาเสพติดอย่างมีข้อกำหนดและเพื่อประโยชน์ทางสาธารณสุข นอกจากนี้ เยาวชนจำนวนมากยังรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดำเนินคดี โดยเฉพาะประเด็นที่กฎหมายใหม่พิจารณาผู้กระทำความผิดตาม “พฤติการณ์” แทนการใช้ “ปริมาณของยาเสพติด” เพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 54.8) และการเปลี่ยนแนวคิดจากการมอง “ผู้เสพเป็นอาชญากร” สู่การมองว่า “ผู้เสพเป็นผู้ป่วย” ที่ต้องได้รับการดูแล (ร้อยละ 54.3) ซึ่งสะท้อนว่ากลุ่มเยาวชนสามารถจับประเด็นหลักในเชิงนโยบายที่เปลี่ยนไปได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่เยาวชนมีการรับรู้ในระดับต่ำ เช่น การไม่ทราบกฎหมายฉบับใหม่มีจำนวน 186 มาตรา (ร้อยละ 54.1) และการไม่รู้ว่ากฎหมายพิจารณาคดียาเสพติดมีจำนวนเพียง 10 มาตรา (ร้อยละ 52.3) ซึ่งสะท้อนว่าเยาวชนยังขาดความเข้าใจในรายละเอียดเชิงเทคนิคของกฎหมายที่อาจมีผลต่อการปฏิบัติในชีวิตจริง โดยเฉพาะเมื่อต้องสัมผัสกับกระบวนการยุติธรรม หรือเข้าร่วมกิจกรรมด้านการป้องกันและฟื้นฟูยาเสพติดในชุมชน ภาพรวมในประเด็นนี้แสดงให้เห็น

เห็นถึงระดับการรับรู้ของเยาวชนต่อประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ที่มีความแตกต่างในแต่ละประเด็น ทั้งในส่วนที่มีการรับรู้สูงซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญ และส่วนที่มีการรับรู้ต่ำซึ่งเกี่ยวข้องกับรายละเอียดเชิงกฎหมายในเชิงลึก

3. ทักษะของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกต่อประเด็นเรื่องกัญชาในนโยบายกัญชาเสรีและภายหลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดในปี พ.ศ. 2564

Table 3 Mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.) of youth Perspectives in Phitsanulok Province regarding cannabis in the free cannabis policy and after the policy and legal changes on narcotics in 2021.

No.	question items	($\bar{x}$)	(S.D.)	level of opinion
1	at present, cannabis can be legally used in Thailand	3.47	1.08	moderate
2	most people benefit from the use of medical cannabis	2.83	1.21	moderate
3	medical cannabis can cure diseases better than modern medicine	2.61	1.08	moderate
4	youth access to cannabis results from peer influence, seniors, close acquaintances, or partners	3.85	1.34	high
5	cannabis use can help relieve stress and depression	2.60	1.05	moderate
6	using cannabis can attract the attention of the opposite sex	2.52	0.96	moderate
7	cannabis use can enhance sexual performance	2.47	1.05	low
8	cannabis use can lead to addiction or the use of other narcotic substances	3.66	1.48	high
9	cannabis helps stimulate oneself to work or study more and for longer periods	2.92	1.32	moderate
10	youth use cannabis to seek social attention (content)	3.22	1.34	moderate
11	youth under the age of 20 cannot use or access cannabis	3.04	1.59	moderate
12	cannabis promotes health, improves sleep, reduces blood fat, and increases appetite	2.87	1.41	moderate
13	cannabis may have both short-term and long-term health impacts, such as psychological effects and effects on bodily systems, e.g., the nervous system	3.73	1.37	high
14	cannabis use can lead to aggressive behavior.	3.77	1.39	high
15	youth are more likely to access and unintentionally consume cannabis than alcohol or cigarettes	3.63	1.34	high
16	cannabis can stimulate the national economy	2.81	1.00	moderate
17	social media is a factor encouraging youth to access cannabis	3.61	1.23	high
18	food containing cannabis is unsafe for children and youth	3.56	1.23	high
19	instilling awareness, providing knowledge, and raising consciousness among children and youth about the harms of cannabis use can reduce social problems	4.18	1.02	high
20	educational institutions should have policies to prevent and control cannabis use	4.24	1.04	high

Table 3 Mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.) of youth Perspectives in Phitsanulok Province regarding cannabis in the free cannabis policy and after the policy and legal changes on narcotics in 2021. (continue).

No.	question items	($\bar{x}$)	(S.D.)	level of opinion
21	cannabis use can cause criminal problems in communities and society	4.13	0.98	high
22	the widespread use of cannabis results from unclear law enforcement	4.08	0.93	high
23	educational institutions should prioritize controlling and preventing cannabis use among youth	4.27	0.93	high
24	building networks between educational institutions and parents is an approach to prevent and control cannabis use among youth	4.27	0.87	high
25	Thai youth today still lack proper knowledge about cannabis use	4.29	0.81	high
26	cannabis should be freely used by the public without location restrictions	3.23	1.50	moderate
27	the context of Thai society is unsuitable for the free cannabis policy	3.97	0.98	high
28	cannabis should only be used for medical purposes and academic research	4.28	0.81	high
29	those who engage in illegal trading, import, or export of cannabis may face the death penalty in many countries	4.20	0.83	high
30	the free cannabis policy is related to political interests	4.15	0.88	high
	overall mean	3.55	1.13	high

จาก (Table 3) พบว่า ทศนะโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีค่าเฉลี่ยรวมที่ 3.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.13 ซึ่งบ่งชี้ว่ากลุ่มเยาวชนมีการรับรู้และมีความคิดเห็นในประเด็นนี้อย่างกว้างขวาง ในรายละเอียดแต่ละหัวข้อสามารถจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับกัญชา เยาวชนจำนวนหนึ่งมีความเข้าใจว่า ณ ปัจจุบัน ประเทศไทยอนุญาตให้ใช้กัญชาได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 (S.D. = 1.08) อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามยังพบว่าทศนะเกี่ยวกับ คุณประโยชน์ทางการแพทย์ของกัญชา มีแนวโน้มแสดงออกอย่างกว้าง โดยค่าคะแนนเฉลี่ยในหัวข้อ “กัญชาทางการแพทย์สามารถรักษาโรคได้ดีกว่ายาแผนปัจจุบัน” อยู่ที่ 2.61 (S.D. = 1.08) ซึ่งยังอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนถึงความเข้าใจที่ยังคลุมเครือในเชิงวิทยาศาสตร์และการแพทย์ในหมู่เยาวชน

2. ความกังวลต่อผลกระทบด้านสุขภาพและพฤติกรรม เยาวชนจำนวนมากแสดงความตระหนักต่อ ผลกระทบของกัญชาในเชิงลบ โดยเฉพาะในหัวข้อ “การใช้กัญชาสามารถนำไปสู่การใช้สารเสพติดอื่น ๆ ได้” มีค่าเฉลี่ยสูงถึง 3.66 (S.D. = 1.48) และ “กัญชาอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น อาการทางจิต” ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.73 (S.D. = 1.37) นอกจากนี้ยังมีทศนะว่า “กัญชาทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว” ($\bar{x}$ = 3.77) และ “เยาวชนมีแนวโน้มเข้าถึง

และบริโภคกัญชาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากกว่าเหล่าและบุหรี” ($\bar{X}$ = 3.63) ซึ่งสะท้อนถึงการรับรู้ถึงความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นหลังจากนโยบายกัญชาเสรีมีผลบังคับใช้

3. บทบาทของสถานศึกษา ครอบครัว และสื่อสังคมออนไลน์ เยาวชนเห็นว่า “สถานศึกษา” เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมและป้องกัน โดยมีระดับทัศนคติในหัวข้อ “สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการควบคุมและป้องกันการใช้กัญชาในเยาวชน” และ “การสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษากับผู้ปกครองเป็นแนวทางสำคัญในการควบคุมการใช้กัญชา” มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.27 (S.D. = 0.93 และ 0.87 ตามลำดับ) ขณะเดียวกัน เยาวชนยังมีทัศนคติว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวกระตุ้นสำคัญในการทำให้เข้าถึงกัญชาได้ง่ายขึ้น โดยหัวข้อนี้ได้ค่าเฉลี่ย 3.61 (S.D. = 1.23) นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ เยาวชนส่วนใหญ่ยอมรับว่า “ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้กัญชาอย่างถูกต้อง” ซึ่งหัวข้อนี้ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มคำถามทั้งหมด คือ 4.29 (S.D. = 0.81)

4. ทัศนคติเชิงสังคมและการเมืองต่อกัญชาเสรี เยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกมีมุมมองวิพากษ์ต่อนโยบายกัญชาเสรี โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า “บริบทของสังคมไทยยังไม่เหมาะสมกับนโยบายกัญชาเสรี” ($\bar{X}$ = 3.97) และ “การใช้กัญชาอย่างแพร่หลายมีสาเหตุจากความไม่ชัดเจนของการบังคับใช้กฎหมาย” ($\bar{X}$ = 4.08) ขณะเดียวกันก็มีเยาวชนบางส่วนแสดงความเห็นว่่านโยบายดังกล่าว อาจเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเมือง ($\bar{X}$ = 4.15) ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจและวิจารณญาณทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนที่เริ่มพัฒนาในประเด็นนโยบายสาธารณะ

4. สํารวจประสบการณ์ของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อการพบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชาในชีวิตประจำวัน

Table 4 Number and percentage of respondents on the issue: “survey of youth experiences in Phitsanulok Province regarding observed cannabis use behaviors in daily life”.

No.	survey items	response options	number (persons)	percentage (%)
1	sources where cannabis products were observed	social media	390	42.7
		video clips (e.g., YouTube or TikTok)	166	18.2
		television	98	10.7
		convenience stores / community shops	90	9.8
		public relations materials / infographics	67	7.3
		entertainment venues / restaurants	44	4.8
		tourist attractions	40	4.4
		medical institutions / clinics	19	2.1
2	have you ever tried cannabis-related products?	yes	22	5.0
		no	418	95.0
3	have you ever had a friend who used cannabis products?	yes	119	27.0
		no	321	73.0

Table 4 Number and percentage of respondents on the issue: “survey of youth experiences in Phitsanulok Province regarding observed cannabis use behaviors in daily life”(continue).

No.	survey items	response options	number (persons)	percentage (%)
4	have you ever seen a family member use cannabis product?	yes	35	8.0
		no	405	92.0
5	have you ever observed someone in your educational institution using cannabis products?	yes	101	23.0
		no	339	77.0

จาก (Table 4) ผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่พบเห็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากกัญชาในชีวิตประจำวันผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด จำนวน 390 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมาคือคลิบวิดีโอ เช่น YouTube หรือ TikTok จำนวน 166 คน (ร้อยละ 18.2) สื่อโทรทัศน์ 98 คน (ร้อยละ 10.7) และร้านสะดวกซื้อหรือร้านค้าชุมชน 90 คน (ร้อยละ 9.8) ขณะที่แหล่งที่พบเห็นน้อยที่สุดคือสถาบันทางการแพทย์หรือคลินิก ซึ่งมีเพียง 19 คน (ร้อยละ 2.1) ที่พบเห็นผลิตภัณฑ์กัญชาในบริบทดังกล่าว ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกัญชาในชีวิตประจำวันของเยาวชนไม่ได้มาจากช่องทางที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวดหรือมีลักษณะทางการ เช่น คลินิกหรือหน่วยงานด้านสาธารณสุข แต่กลับมาจากสื่อที่เข้าถึงง่ายและไม่มีการกรองเนื้อหาล่วงหน้า โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์

แม้ว่าเยาวชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชา โดยมีจำนวนผู้ไม่เคยทดลองสูงถึง 418 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 95 แต่ก็พบว่ามียาชนจำนวนหนึ่งที่เคยทดลองใช้แล้ว จำนวน 22 คน หรือร้อยละ 5 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่อาจมองข้ามได้ เนื่องจากอาจสะท้อนถึงช่องโหว่ในการควบคุมการเข้าถึง ทั้งนี้ การสำรวจในเชิงสังคมพบว่ามียาชนจำนวน 119 คน (ร้อยละ 27) ที่เคยมีเพื่อนใช้ผลิตภัณฑ์กัญชา แม้ว่ากลุ่มใหญ่จะไม่เคยมีประสบการณ์เช่นนี้ (ร้อยละ 73) แต่กลุ่มที่มีเพื่อนใช้กัญชามีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติหรือพฤติกรรมลอกเลียนสูงขึ้นไป นอกจากนี้ ยังพบว่าเยาวชน 101 คน (ร้อยละ 23) เคยพบเห็นคนในสถานศึกษาใช้ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชา ซึ่งเป็นสัญญาณที่บ่งชี้ว่ากัญชาเริ่มแทรกซึมเข้าสู่สถาบันการศึกษา และอาจส่งผลต่อพฤติกรรมเลียนแบบของกลุ่มเยาวชนในระยะยาว ในระดับครอบครัว พบว่ามียาชนจำนวน 35 คน (ร้อยละ 8) ที่เคยพบเห็นสมาชิกในครอบครัวใช้ผลิตภัณฑ์กัญชา แม้ว่าสัดส่วนนี้จะน้อยกว่าการพบเห็นในกลุ่มเพื่อนหรือโรงเรียน แต่ก็สะท้อนถึงบทบาทของครอบครัวในการเป็นแบบอย่างพฤติกรรมเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์เหล่านี้ร่วมกัน พบว่ากลุ่มเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกมีโอกาสดพบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชาในชีวิตประจำวันในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับสื่อ สังคม ครอบครัว และสถานศึกษา แม้สัดส่วนของผู้ที่ทดลองใช้จริงจะยังไม่สูงมาก แต่การพบเห็นบ่อยครั้ง โดยเฉพาะผ่านช่องทางที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น โซเชียลมีเดียหรือร้านค้าชุมชน ย่อมส่งผลต่อความคุ้นชิน ทัศนคติ และความรู้สึกว่าการใช้กัญชาเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในเชิงแนวคิดและทฤษฎีในภาพรวม จากผลการวิจัยเรื่อง “เยาวชนกับความเข้าใจต่อกฎหมายยาเสพติดและนโยบายกัญชาเสรีภายใต้การเปลี่ยนผ่านนโยบายรัฐ กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก” ซึ่งศึกษากลุ่ม

เยาวชนในจังหวัดพิษณุโลก ในแง่ของการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) และการบริการสาธารณะ (public service) พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในทางรัฐศาสตร์ เพราะเป็นขั้นตอนที่นโยบายของรัฐถูกเปลี่ยนจากแนวคิดเชิงนามธรรมให้กลายเป็นการกระทำที่จับต้องได้ในทางปฏิบัติ โดยเป้าหมายสูงสุดของการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การทำให้วัตถุประสงค์ของนโยบายบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม (Van Meter, & Van Horn, 1975) อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้มิได้ขึ้นอยู่กับเพียงการออกกฎหมายหรือการจัดทำแผนงานเท่านั้น หากยังต้องอาศัยการสื่อสารนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถของหน่วยงานรัฐในการจัดสรรทรัพยากร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่น (William, 1971; Cheema, & Rondinelli, 1983) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย

เมื่อพิจารณาผลการวิจัย พบว่า เยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกมีระดับการรับรู้ต่อกฎหมายเสพติดฉบับใหม่ พ.ศ. 2564 ในบางประเด็นอยู่ในระดับที่ดี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักการใหม่ เช่น การเน้นการใช้ยาเสพติดเพื่อการแพทย์ หรือการปรับเปลี่ยนแนวคิดจาก “ผู้เสพเป็นอาชญากร” ไปสู่ “ผู้เสพเป็นผู้ป่วย” อย่างไรก็ตาม เยาวชนจำนวนไม่น้อยยังขาดความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของกฎหมาย เช่น จำนวนมาตรา หรือโครงสร้างของเนื้อหา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของรัฐในการสื่อสารนโยบายและการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (Pressman, & Wildavsky, 1984) ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า เยาวชนมีความกังวลต่อผลกระทบของนโยบายกัญชาเสรี ทั้งในด้านสุขภาพ พฤติกรรม และความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นต่อการใช้สารเสพติดอื่น โดยมีคะแนนเฉลี่ยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางจิต การก้าวร้าว และการเสพติดอยู่ในระดับสูง ซึ่งชี้ให้เห็นว่า แม้รัฐจะมีเจตนารมณ์ดีในการออกนโยบายเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกัญชา แต่การขาดระบบบริการสาธารณะเชิงป้องกันที่เข้มแข็งและการขาดระบบการให้คำปรึกษาและเสริมสร้างความรู้ที่ครอบคลุมยังเป็นช่องว่างที่สำคัญ (Dye, 1984; Dickmock, & Dickmock, 2008)

นอกจากนี้ ยังพบว่าช่องทางการรับรู้เกี่ยวกับกัญชาของเยาวชนส่วนใหญ่มาจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok หรือ YouTube มากกว่าหน่วยงานของรัฐหรือแหล่งข้อมูลทางการแพทย์อย่างคลินิกหรือโรงพยาบาล ซึ่งสะท้อนถึงการที่รัฐไม่สามารถควบคุมพื้นที่การสื่อสารใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ใช้สื่อสังคมเป็นช่องทางหลักในการรับข้อมูล (O'Toole, Meier, & Nicholson-Crotty, 2018; Langkarpinth, 2022) ในขณะเดียวกัน การรับรู้ของเยาวชนต่อสถานการณ์ในระดับท้องถิ่นยังสะท้อนข้อเท็จจริงที่น่าห่วง เช่น มีเยาวชนจำนวนไม่น้อยพบเห็นพฤติกรรมการใช้กัญชาในสถานศึกษา (ร้อยละ 23) หรือเคยมีเพื่อนใช้ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกัญชา (ร้อยละ 27) ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่และความอ่อนแอของกลไกควบคุมที่ควรมีในสถานศึกษาหรือครอบครัว ซึ่งตามแนวคิดของ Chandrasorn, & Thiravekin (1987) ระบุว่า ระบบราชการไทยในระดับท้องถิ่นมักขาดความเข้าใจในนโยบายส่วนกลาง และมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการติดตามผล จึงทำให้ไม่สามารถนำแนวนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกประเด็นที่สำคัญคือ เยาวชนจำนวนมากแสดงความเห็นว่าการนำนโยบายกัญชาเสรี “เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเมือง” ซึ่งสะท้อนถึงการมีวิจารณ์ญาณทางการเมืองในระดับหนึ่ง โดยมีการตั้งคำถามต่อเบื้องหลังของการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ว่าถูกกำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มใด มากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของสังคม (Sriram, 2014) ทั้งนี้ ข้อสังเกตของ Easton (1957) เกี่ยวกับระบบการเมืองที่ต้องรักษาดุลยภาพระหว่างความต้องการของประชาชนกับแรงกดดันทางโครงสร้าง จึงยังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ความขัดแย้งภายในกระบวนการนโยบาย

สรุปภาพรวมผลการวิจัยร่วมกับการอภิปรายผลในเชิงแนวคิดด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สะท้อนให้เห็นว่า ความไม่เข้าใจของเยาวชนต่อกฎหมายและนโยบายกัญชาเสรีเป็นผลจากการดำเนินนโยบายที่ยังขาดความชัดเจน ขาดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และขาดกลไกบริการสาธารณะที่เข้าถึงได้และมีประสิทธิภาพใน

การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง (Jitnamsap, & Wiwatvorapant, 2010) แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติและการบริการสาธารณะจึงชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย โดยเน้นความร่วมมือระหว่างรัฐ โรงเรียน ชุมชน และครอบครัว เพื่อลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับเยาวชนในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินนโยบายสามารถตอบสนองต่อประโยชน์และความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การอภิปรายผลร่วมกับข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม สามารถอภิปรายผล โดยอ้างอิงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อได้ ดังนี้

1. การรับรู้ของเยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกต่อประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 จากผลการวิจัยพบว่า เยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกมีระดับการรับรู้ต่อสาระสำคัญของประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยส่วนใหญ่สามารถระบุได้ว่ากฎหมายฉบับนี้อ่อนุญาตให้สามารถผลิตและครอบครองยาเสพติดเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ (ร้อยละ 68.6) และรู้ว่ากฎหมายฉบับนี้มุ่งปราบปรามผู้ค้าและขบวนการค้ายาเสพติด (ร้อยละ 64.8) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านความรู้ในรายละเอียดเชิงเทคนิค เช่น จำนวนมาตรา การปรับบทลงโทษ หรือแนวคิดใหม่เรื่อง “ผู้เสพเป็นผู้ป่วย” ซึ่งผู้ตอบจำนวนมากยังไม่สามารถแยกแยะได้ชัดเจน ความเข้าใจของเยาวชนดังกล่าวสะท้อนถึงข้อเสนอของ Sormpaisarn et al. (2023) ที่ชี้ว่านโยบายกัญชาเสรีภายใต้การเปลี่ยนผ่านของรัฐนั้นขาดการสื่อสารที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิด “สุญญากาศทางนโยบาย” โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่ยังขาดวุฒิภาวะและระบบสนับสนุนเชิงความรู้

2. ทศนะของเยาวชนต่อกัญชาและนโยบายกัญชาเสรี ในส่วนของทัศนะเกี่ยวกับกัญชาและนโยบายกัญชาเสรีพบว่า เยาวชนมีทัศนะในเชิงตระหนักถึงอันตรายของกัญชาในระดับสูง ตัวอย่างเช่น ค่าเฉลี่ยความเห็นที่ “กัญชานำไปสู่สารเสพติดชนิดอื่น” เท่ากับ 3.66 ขณะที่ความเห็นที่ “กัญชาก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว” เท่ากับ 3.77 และ “กัญชาส่งผลต่ออาชญากรรมในชุมชน” เท่ากับ 4.13 ซึ่งชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มมองว่ากัญชาเป็นปัญหาสังคมมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการแพทย์ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chusukullitisin (2022) ที่ระบุว่ากัญชาอาจส่งผลกระทบต่อสมอง พฤติกรรม และสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ การที่เยาวชนบางส่วนยังมีความเข้าใจผิดว่ากัญชาช่วยให้นอนหลับดี หรือทำให้เรียนหนังสือได้นานขึ้น (แม้ในระดับค่าเฉลี่ยต่ำ) สะท้อนถึงความเปราะบางด้านข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bakal (2023) ที่เห็นว่า มาตรการของกระทรวงศึกษาธิการแม้จะออกเป็นแนวทางแล้ว แต่ยังขาดกลไกติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

3. ประสบการณ์ของเยาวชนต่อการพบเห็นการใช้กัญชาในชีวิตประจำวัน จากผลการศึกษาพบว่า เยาวชนในจังหวัดพิษณุโลกมีประสบการณ์ในการ “พบเห็น” การใช้กัญชาในชีวิตประจำวันในระดับที่ต่ำถึงปานกลาง โดยเฉพาะในกลุ่มที่อยู่อาศัยในเขตเมือง หรือใกล้ชุมชนที่มีความเข้าถึงสื่อและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกัญชาอย่างเปิดเผย ข้อมูลเชิงปริมาณระบุว่า ช่องทางหลักที่เยาวชนพบเห็นกัญชาคือ โซเชียลมีเดีย (ร้อยละ 42.7), คลิปวิดีโอหรือรายการออนไลน์ (เช่น YouTube), สื่อโทรทัศน์ และป้ายโฆษณาบนถนน ซึ่งถือเป็นเครื่องยืนยันว่าแม้มีกฎหมายควบคุมการโฆษณา กัญชาแต่ในทางปฏิบัติยังมีเนื้อหาที่ส่งเสริมความเข้าใจผิดหรือก่อให้เกิดการทดลองใช้อยู่มาก ประสบการณ์ของเยาวชนไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเห็นผ่านสื่อเท่านั้น (Jiravipas, 2021) แต่รวมถึง การพบเห็นบุคคลในชีวิตจริง เช่น เพื่อนร่วมชั้นเรียน บุคลากรในสถานศึกษา หรือคนในครอบครัวใช้กัญชา โดยผลวิจัยพบว่า เยาวชนร้อยละ 27 เคยเห็นเพื่อนนักเรียนใช้กัญชา และอีกร้อยละ 23 ระบุว่าเคยเห็นบุคคลในโรงเรียนหรือชุมชนใช้กัญชาอย่างเปิดเผย เหล่านี้สะท้อนว่าการใช้กัญชาได้แทรกซึมเข้าสู่พื้นที่ชีวิตประจำวันของเยาวชน ไม่ใช่เพียงแค่ข่าวหรือสื่อ แต่เป็น “ประสบการณ์ตรง” ที่เกิดขึ้นในบริบทชีวิตจริง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเลียนแบบในอนาคต (Thianprasith, 2017; Jiravipas, 2021) งานของเครือข่าย Youth Network Against Cannabis (YNAC) ยังรายงานว่ามีเด็กในวัยประถมสามารถเข้าถึงกัญชาได้โดยใช้วิธีเลียนแบบจากยูทูบ เช่น การประดิษฐ์บ้องจากขวดน้ำอัดลม หรือทดลองสูบรวมกับเพื่อนโดยไม่มีการรับรู้ถึงอันตราย

ซึ่งยืนยันถึงการขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของกัญชาในระดับสังคมฐานราก (Banmuang, 2022) กรณีเพิ่มเติมจากราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย ระบุว่า มีเด็กวัยต่ำกว่า 5 ปี ได้รับสารกัญชาจากอาหารหรือเครื่องดื่มที่ผู้ใหญ่ในครัวเรือนเตรียมไว้ โดยไม่เจตนา ทั้งนี้สะท้อนถึง “ผลกระทบทางอ้อม” ที่อาจเกิดขึ้นแม้เด็กไม่ได้ใช้กัญชาโดยตรง แต่เป็นผลจากการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ “กัญชาเป็นเรื่องปกติ” ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการเลียนแบบความอยากรู้อยากลอง และการยอมรับในระยะยาว ข้อเท็จจริงเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า แม้สัดส่วนของเยาวชนที่ “เคยใช้” กัญชาโดยตรงจะอยู่ในระดับต่ำ (ประมาณร้อยละ 5) (Autsanangkornchai et al., 2023) แต่สภาพแวดล้อมการพบเห็นและเข้าถึง กลับมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการก่อตัวของเจตคติ พฤติกรรมเสี่ยง และความเปราะบางด้านจริยธรรมในกลุ่มเยาวชน ทั้งนี้สอดคล้องกับงานของ Hammontri (2018) ที่ชี้ว่ากัญชาเป็นสารตั้งต้นของการเข้าสู่เสพติดอื่น เช่น ยาบ้าและไอซ์ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนอายุ 12-15 ปี ที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านเชิงพฤติกรรม

สำหรับในมุมมองของผู้วิจัยจากการอภิปรายผลทั้งสามประเด็นมีความเห็นว่า งานวิจัยนี้ไม่ได้เพียงแค่เก็บข้อมูลเชิงสถิติ แต่ยังมิพบาทสำคัญในการ “เปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่” ให้กับทั้งภาครัฐ ภาคสังคม และภาคการศึกษา ในการเข้าใจเยาวชนอย่างรอบด้าน ทั้งในแง่ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยออกแบบนโยบายสาธารณะและมาตรการทางการศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของรัฐในยุคหลังนโยบายกัญชาเสรีได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ระดับความเข้าใจของเยาวชนจังหวัดพิษณุโลกต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายกัญชาเสรีภายใต้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 พบว่า เยาวชนมีการรับรู้ในระดับปานกลางถึงมาก เข้าใจประเด็นหลัก เช่น การใช้เพื่อการแพทย์และการปราบปรามผู้ค้ามากกว่าผู้เสพ แต่ยังมีข้อจำกัดในความเข้าใจเชิงลึก โดยเฉพาะสถานะทางกฎหมายและแนวคิด “ผู้เสพคือผู้ป่วย” สะท้อนช่องว่างการสื่อสารเชิงนโยบายและการขาดกลไกสื่อสารที่เข้าถึงเยาวชน แม้อัตราการใช้กัญชาจริงในกลุ่มนี้ยังต่ำ แต่การพบเห็นพฤติกรรมการใช้กลับเพิ่มขึ้น ทั้งจากเพื่อน ครอบครัว สื่อออนไลน์ และสถานศึกษา แสดงถึงความเปราะบางของระบบข้อมูลและบริการสาธารณะที่ยังไม่พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายแบบบนลงล่างโดยไม่มีกลไกในการป้องกันและการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้รัฐไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์ ผู้วิจัยเสนอว่ารัฐควรเปลี่ยนจากการใช้อำนาจสั่งการ มาเป็นการส่งเสริมความเข้าใจเชิงนโยบาย พัฒนาการสื่อสารที่เหมาะสมกับเยาวชน เสริมสร้างบริการสาธารณะเชิงรุก และบูรณาการสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับมือกับพฤติกรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกัญชามีผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มเยาวชน การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ประเด็นแรก คือ การเสริมกลไกการสื่อสารนโยบายให้ชัดเจนและเข้าถึงเยาวชน โดยใช้ช่องทางที่คุ้นเคย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก และแพลตฟอร์มดิจิทัล วิธีการดังกล่าวจะช่วยให้สาระสำคัญของนโยบายและกฎหมายเข้าถึงได้ง่าย ลดปัญหา “สัญญาภาศทางนโยบาย” ที่นำไปสู่ความเข้าใจผิด และช่วยเพิ่มระดับการรับรู้ที่ถูกต้องต่อกฎหมายยาเสพติดและนโยบายกัญชาเสรี

ประเด็นที่สอง การควบคุมการเข้าถึงกัญชาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณรอบสถานศึกษาและแหล่งรวมกลุ่มของเยาวชน ต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรร่วมกับสถานศึกษาในพื้นที่เพื่อกำหนดมาตรการเฝ้าระวังและควบคุมที่ชัดเจน ขณะเดียวกัน กระทรวงสาธารณสุข โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ต้องกำกับดูแล

การจำหน่ายและการโฆษณาให้เป็นไปตามกฎหมาย พร้อมประสานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ทั้งนี้ควรกำหนดบทลงโทษที่เป็นรูปธรรม เช่น การปรับทางการเงิน การเพิกถอนใบอนุญาต หรือการดำเนินคดีอาญา สำหรับผู้ที่โฆษณาหรือจำหน่ายกัญชาในลักษณะจูงใจเยาวชน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควรมีบทบาทในการเฝ้าระวังและรายงานพฤติกรรมเสี่ยงในพื้นที่ มาตรการเชิงป้องกันเหล่านี้จะช่วยลดโอกาสที่เยาวชนเข้าถึงกัญชา และสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ กล่าวคือ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ด้านยาเสพติดในโรงเรียน โดยบรรจุความรู้พื้นฐานในหลักสูตร พร้อมจัดกิจกรรมเสริม เช่น ค่ายเยาวชน เวิร์กช็อป หรือกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางความรู้และพฤติกรรมในระยะยาว นอกจากนี้ควรสร้างเครือข่ายป้องกันการใช้กัญชาระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อทำหน้าที่เฝ้าระวังเชิงพื้นที่ พื้นฟูผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยง และให้คำปรึกษาเชิงรุกแก่เยาวชน การบูรณาการดังกล่าวจะช่วยให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามีความต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป แม้งานวิจัยครั้งนี้สะท้อนภาพที่สำคัญในจังหวัดพิษณุโลก แต่เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่นำไปประยุกต์ใช้ในวงกว้าง ควรขยายการศึกษาไปยังจังหวัดอื่นที่มีความแตกต่างด้านสังคม วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาระดับคุณภาพเพิ่มเติมกับกลุ่มเยาวชน ครู และผู้ปกครอง ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจแรงจูงใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้กัญชาอย่างละเอียด ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้จะช่วยเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้สมบูรณ์ และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมมากยิ่งขึ้น

คำขอบคุณ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การเมืองเรื่องกัญชา: เยาวชนกับนโยบายกัญชาเสรีภายหลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในปี พ.ศ. 2564 กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศูนย์ศึกษาปัญหาการเสพติด (ศศก.) ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนสนับสนุนในการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 รวมถึงขอขอบคุณ หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน เยาวชน สถานศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Autsanangkornchai, S., Thaikla, K. Talib, M. Paileeklee, P., Charoenratana, S., & Saingam, D. (2023). *Research project on the use of medical cannabis in Thailand*. Health Systems Research Institute. (in Thai)
- Bakal, W. (2023). Legal measures enforced on people after the legalization of cannabis in Thailand. *Journal of Social Sciences for Local Development, Mahasarakham Rajabhat University*, 7(1), 328-337. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/soc-rmu/article/download/258133/175367> (in Thai)
- Bangkok Biz News. (2020). *September 20, National youth day: What challenges are Thai children and youth facing?* <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/898515> (in Thai)
- Banmuang. (2022). *Knowing cannabis: The impact of legalization on children and youth*. <https://www.banmuang.co.th/news/politic/293930> (in Thai)
- Bhumjaithai Party. (2019). *Bhumjaithai organized a seminar on "Opportunities for Thai Cannabis" in economic and medical dimensions*. <https://www.bhumjaithai.com/news/3401> (in Thai)
- Chandrasorn, W., & Thiravekin, L. (1987). *Theories and concepts of policy administration*. Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Cheema, G. S., & Rondinelli, D. A. (1983). *Decentralization and development: Policy implementation in developing countries*. Sage.

- Chusukullitisin, C. (2022). *Political economy of legal issues concerning cannabis control in Thailand* [Master's thesis, Chiang Mai University]. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:163801> (in Thai)
- Consumer Council. (2025). *Cabinet resolution ends cannabis liberalization: Use permitted for medical purposes only*. <https://shorturl.asia/xdvlp> (in Thai)
- Dickmock, T., & Dickmock, R. (2008). *Public service: Principles and practices*. Routledge.
- Dye, T. R. (1984). *Understanding public policy* (5th ed.). Prentice Hall.
- Easton, D. (1957). *A systems analysis of political life*. Wiley.
- Hammontri, E. (2018). Community success in preventing and solving youth drug addiction problems in Ang Thong Province. *Mahachula Nakhonratchasima Journal, Mahachulalongkornrajavidyalaya University*, 5(2), 434-451. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/140541> (in Thai)
- Jiravipas, N. (2021). The politics of free cannabis policy struggles in Thailand from 2017 to 2020. *Journal of Wisdom Political Science and Multidisciplinary Sciences Learning Organization Network of Political Science*, 4(4), 203-218. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/WPSMS/article/view/251282> (in Thai)
- Jitnamsap, P., & Wiwatvorapant, N. (2010). A survey of risk behaviors among adolescents in Mueang District, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Nursing and Health Education*, 16(2), 51-64. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Jolbcnm/article/view/6625> (in Thai)
- Langkarpin, K. (2022). Policy and legal analysis of cannabis from abroad to medical cannabis in Thailand. *Naresuan University Law Journal*, 15(1), 21-42. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnjournal/article/view/255223> (in Thai)
- Lertbumrungchai, W. (2023). "Youth": Victims of the cannabis legalization vacuum. <https://theactive.net/read/cannabis-effect-youth/> (in Thai)
- O'Toole, L. J., Meier, K. J., & Nicholson-Crotty, S. (2018). *Bureaucracy in a democratic state: A governance perspective*. Johns Hopkins University Press.
- Phankaew, A. (2022). *Free cannabis*. <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=กัญชาเสรี> (in Thai)
- Pounpunwong, W. (2024). *The politics of cannabis: Youth and free cannabis policy after changes in drug-related policy and law in 2021 – A case study of Phitsanulok Province (research report)*. Center for Addiction Studies, Department of Psychiatry, Faculty of Medicine, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1984). *Implementation* (3rd ed.). University of California Press.
- Sornpaisarn, B., Phiphatchat, W., Lumyai, W., Silawan, T., Detkriangkrai, N., & Thitiprasert, W. (2023). Facts and policy analysis of cannabis in Thailand: A public health perspective. *Journal of Health Science*, 32(2), 375-388. <https://thaidj.org/index.php/JHS/article/download/13724/11179/24800> (in Thai)
- Sriram, N. (2014). *New public management*. Winyuchon. (in Thai)
- Thai PBS. (2022). *Exploring the status of "cannabis" around the world*. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/316449> (in Thai)
- Thai Post. (2022). "Anusorn" points out the global cannabis industry is worth a fortune, but Thailand may not be worth the health damage. <https://www.thaipost.net/general-news/164802/> (in Thai)
- Thianprasith, T. (2017). Laws related to cannabis control: Lessons from abroad. *Nitipat NIDA Law Journal*, 8(2), 45-63. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nitipat/article/view/221892/159948> (in Thai)
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445-488.
- William, W. (1971). The implementation perspective: Problems and prospects. *Public Policy*, 19(2), 199-228.